

УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ – ВАЖЛИВА УМОВА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

**Ірина ПАТЕН
м. Дрогобич**

Освіта є потужним інструментом соціальних змін, вона повинна відповідати сучасним викликам і формувати відповідні компетенції у здобувачів освіти. Від якості освіти залежить успіх тієї чи тієї нації. Єдиний спосіб підвищити якість нашої освіти – впроваджувати інновації в освітній процес [5, с. 38].

Навчитися співпрацювати з іншими – важлива освітня мета ХХІ століття. Навички командної роботи займають важливе місце в сучасному освітньому процесі, адже в майбутньому вони стануть ще більш важливими через соціальні та економічні зміни. Вміння взаємодіяти – одна з ключових компетенцій учнів початкової школи, що раніше ми почнемо формувати їх у дітей, то краще підготуємо їх до сучасного життя.

Основою педагогіки партнерства є співпраця між рівноправними учасниками освітнього процесу, яких об'єднують спільні цілі та прагнення.

Учені розглядають термін «співпраця» поруч з іншими поняттями, такими як: кооперація, взаємодія, співробітництво, партнерство. Тлумачний словник пояснює співпрацю як спільну діяльність, спільну працю, спільну роботу для досягнення мети. Існують й інші тлумачення поняття «співпраця»: участь у спільній справі; специфічна форма обміну думок, інтересів та установок під час спільної діяльності. Педагогічна література часто використовує термін «навчальна співпраця» – взаємодія педагога та учнів під час освітнього процесу з метою зрозуміти та підтримати один одного і досягти позитивного результату

діяльності. Цікаву думку знаходимо у І. Сухопари та І. Мандибури щодо розуміння навчальної співпраці як «особливої форми навчальної взаємодії дітей між собою, при якому максимально розкривається особистісна ініціатива дітей, з'являється взаємний обмін інформацією, виникає позитивна реакція на «несхожість» учасників взаємодії» [7, с. 69]. Тут визначено два основні аспекти спільної діяльності: навчальна співпраця здобувачів освіти між собою і навчальна співпраця з учителем.

Загалом можна виокремити такі ознаки співробітництва: взаємовідповідальність, взаємодовіра, відчуття приналежності до групи, здатність бути відповідальним за кінцевий результат, бажання виконувати різні внутрішньогрупові ролі для досягнення мети; об'єднання потенціалу всіх членів групи для швидкого й якісного виконання завдання; наявність лідера, якого визнали усі члени команди [3, с. 132].

Загалом для початкової школи характерна тенденція до гуманізації освітнього процесу, коли центром освітньої діяльності стає особистість здобувача освіти. «Освітня діяльність закладів освіти має ґрунтуватися на оригінальних методиках розвитку різних форм мислення, креативності, а також високих соціально-адаптаційних можливостей особистості. Особливостями інноваційної освіти є розуміння нових, незвичайних (нестандартних) ситуацій, прогнозування подій, оцінка наслідків прийнятих рішень, орієнтація на майбутнє тощо» [4, с. 108].

Американські учені Р. Джонсон, Д. Джонсон, Ф. Ліман, Р. Славін досліджували переваги спільної діяльності під час освітнього процесу, порівнюючи її з індивідуальними формами роботи, розробили різні методи і технології навчання у спільній діяльності. Результати цього дослідження є переконливими доказами того, що запровадження спільної діяльності на уроках сприяє кращому функціонуванню групи та позитивно впливає на

успішність учнів. Діти в досліджуваних групах продемонструвала готовність підтримувати один одного, генеруючи зворотний зв'язок, який поліпшив розуміння та зміцнення співпраці. Пояснюємо це тим, що учні розуміють, що можуть в групі відкрито спілкуватися з іншими і брати участь у групових рішеннях, а відтак цінуватимуть групові цілі та активно працюватимуть над їх досягненням.

Однак дослідження американських учених доводять, що впровадження на уроках співпраці з іншими є результативнішим у старших класах, аніж у молодших. Адже діти молодшого шкільного віку потребують більшого керівництва, крім того, вони ще не зовсім уміють навчатися та працювати разом.

Щоб сформувати у школярів молодших класів уміння співпрацювати з іншими, потрібно насамперед сформувати у них мотивацію, яка буде спонукати до спільної діяльності, а отже, створити такі умови, які б переконали учнів у тому, що спільна робота – це цікаво, захопливо, ефективно, продуктивно. Крім того, робота в команді дозволяє швидше виконати завдання і підтримувати дружні стосунки з членами команди не лише під час, але і після виконання певного завдання. Потрібно також ознайомити дітей з правилами успішної спільної роботи: пояснити користь розподілу обов'язків, узгодження плану роботи, відповідальності. Пропонувати школярам виконувати творчі завдання, водночас переконувати, що робота в групі забезпечить кращий результат, розвивати емоційну сферу, емоційний інтелект молодших школярів. Тут важливо навчити учнів адекватно проявляти свої емоції, відчувати емоції однокласників, впливати на емоції членів команди (підбадьорювати, підтримувати, вселяти впевненість). А тому наголошуємо на соціально-емоційному аспекті групової роботи: результати співпраці залежать від довіри, чуйності та поваги серед учнів. Негативна соціально-емоційна поведінка (образлива

та владна поведінка), негативно впливає на функціонування будь-якої команди. Учні повинні розвивати просоціальну поведінку, необхідну для співпраці, до прикладу, уміти шукати та просити допомоги тощо.

Сприятливий психологічний клімат на уроці також позитивно впливає на мотивацію до навчання. Спокійна врівноваженість, взаємна довіра, відчуття партнерства у спілкуванні приносить учням задоволення від освітнього процесу, викликає бажання брати в ньому участь. Неабиякий вплив мають і релаксаційні моменти, скажімо, фізкультпаузи чи музичний фон, які підвищують загальний тонус учнів і тим самим не дозволяють знижувати мотивацію. Знання вчителем вищезгаданих мотиваційних засобів та їх застосування сприяє успішному навчанню іноземної мови.

Учені стверджують, що навчання за умов спільної діяльності розвиває в учнів навички, необхідні для уникнення негативної та підтримки позитивної поведінки в групі, а саме:

- ✓ навички підтримувати позитивний соціоемоційний дух групи та не блокувати груповий процес,
- ✓ залучати всіх членів групи та долати ті труднощі, яких завдають замкнуті чи слабші діти,
- ✓ забезпечити діалог з однолітками під час виконання завдання.

Важливим кроком модернізації системи іншомовної освіти в Україні стало вивчення іноземної мови у початковій школі. А відтак виникає необхідність оновити зміст та цілі навчання цієї дисципліни, розробити нові стандарти, навчальні плани, програми, перейти до вмотивованого засвоєння освітньої інформації та вміння реалізувати здобуті знання у практичній діяльності. Тож потрібно в сучасній освітній діяльності використовувати такі засоби навчання, які розв'язували б комунікативні завдання навчання англійської мови, із

врахуванням психолого-вікових особливостей, фізіологічних можливостей, потреб та інтересів учнів цієї вікової категорії.

Організація освітньої діяльності у співпраці обумовлена такими принципами: спільне завдання для групи; спільне заохочення для групи; розподіл ролей [2].

Важливими кроками педагога на уроках англійської мови мають бути правильне формування завдань для кожної команди або усіх команд одразу, розподіл здобувачів освіти на команди, визначення ролей у кожній команді, які здобувачі освіти самі між собою розподіляють. Тут виокремлюють такі види співпраці :

- а) співпраця учнів щодо вироблення єдиної ідеї;
- б) комбінування інформації, яка відома різним учням;
- в) передача інформації від одного учня до іншого.

Вплив членів команди (групи) будується на вербальних зобов'язаннях, які слугують водночас і засобом об'єднання, і засобом тиску. Найефективнішим методом щодо формування співробітництва на уроках є метод інтенсивного навчання.

Інтенсивне навчання – це спосіб пізнання, який здійснюється у формі спільної діяльності учнів, де всі учасники освітнього процесу взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно розв'язують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег і власну поведінку, занурюються у реальну атмосферу ділового співробітництва з подолання проблем, за необхідності виконуючи роль лідера [1].

Назвемо кілька інтенсивних технологій навчання співпраці, які можна використовувати на уроках англійської мови у початкових класах: метод круглого столу, рольові ігри, евристична бесіда, «мозкова атака», конкурси практичних робіт з обговоренням, колективні рішення творчих завдань, практичні групові та індивідуальні вправи, моделювання ситуацій, групова робота з ілюстративними матеріалами, обговорення відеозаписів тощо.

Переваги інтенсивних технологій навчання: формують в учнів уміння орієнтуватися у нестандартних ситуаціях, виявляти, аналізувати і встановлювати причиново-наслідкові зв'язки і розв'язувати конкретні професійні проблеми, розвивати навички роботи груповим методом при підготовці і прийнятті управлінських і професійних рішень і встановлювати взаєморозуміння між учасниками навчання [6, с. 84].

Використання на уроках методів співпраці та партнерства дає можливість дітям висловлювати свої думки і сумніви щодо правильності дій інших, а отже, максимально себе розкрити і продемонструвати інтелектуальні, особистісні, лідерські, комунікативні можливості.

Основними ефективними механізмами, які забезпечуватимуть формуванню партнерської взаємодії усіх учасників освітнього процесу : взаєморозуміння, координація, узгодження.

Отож навчання спільної діяльності будується на «позитивній взаємозалежності», адже успіх можливий тільки тоді, коли учасники взаємодіють. Працюючи у малих командах, діти висловлюють свої думки, аргументують свій погляд, дивляться на поставлену проблему під різними поглядами, навчаються сприймати інші позиції. Навчання через співпрацю (кооперативне навчання), ґрунтується на кількох важливих концептах.

Команди. Найкраща команда з чотирьох учасників. За такої кількості усі учасники мають змогу активно брати участь у роботі, також можна групу поділити на пари.

Бажання. Для успіху учні повинні мати бажання співпрацювати. При цьому вчителі не оцінюють команди, такі оцінки несправедливі, і це підриває мотивацію.

Принципи. Чотири важливі принципи співробітництва у навчанні, які називають акронімом PIES (англ. – пироги): positive

interdependence (позитивна взаємозалежність), individual accountability (індивідуальна підзвітність); equal participation (рівність), simultaneous interaction (одночасна взаємодія). Отож кооперативне навчання – «це навчання у процесі спілкування один з одним; цілеспрямована діяльність у співпраці дозволяє підвищити інтерес до занять і значною мірою збільшити час мовленнєвої практики кожного учня на уроці» [6, с. 85].

Важливе завдання сучасної початкової школи – формувати мовленнєву особистість молодшого школяра. Державний стандарт початкової освіти визначає комунікативну змістову лінію як основну, що забезпечує розвиток якісного усного та писемного мовлення школярів, уміння використовувати мову як засіб спілкування й пізнання. Завдяки умінню співпрацювати з іншими учні на уроках англійської мови отримують більше можливостей використовувати різні елементи мовлення: ставити запитання, давати відповіді, тренуватися у певних граматичних конструкціях. «Співпраця – це більше, ніж просто спосіб навчання; це культура, яку слід інтегрувати у те, як ми взаємодіємо з довкіллям» [2].

Уміння співпрацювати з іншими впливає на успішне оволодіння знаннями, уміннями усіх учнів класу, формування позитивної мотивації до навчання, розкриває їхні потенційні можливості, дає змогу успішно залучати до роботи і слабких, і сильних школярів, уможлиблює збільшити обсяг навчального матеріалу, виховує стійкі пізнавальні інтереси, повагу до думок інших, толерантність, вчить керувати своїми емоціями, виконувати різні ролі, активізує пізнавальну діяльність, зміцнює віру у свої сили.

Уміння працювати в команді для учнів початкової школи є складним утворенням, проте водночас сприяє формуванню ключових життєвих компетентностей і потребує спеціальної підготовки для учителів.

Учителі також відіграють активну роль у впровадженні підходу до навчання за умов спільної діяльності в класі, водночас, щоб бути зразковим прикладом того, як поводитися під час групової роботи.

Поняття «груповий метод» запропонував чиказький професор психології Чарльз Каррен. Основні принципи навчання запозичено зі сфери стосунків консультант – клієнт, а отже, передбачає тісну взаємодію учасників освітнього процесу в комунікативних ситуаціях без опори на підручники. Найважливіша риса інтерактивного навчання у тому, що воно відбувається у груповій спільній діяльності: «Легше змінити індивідів, які зібрані в групу, ніж змінити кожного з них окремо» (Курт Левін).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бордовська Н. Сучасні освітні технології : навчальний посібник. 2-е вид. Київ, 2011. 185 с.
2. Елькін О. Навчання, базоване на співпраці. 32 стратегії кооперації у класі. URL : <https://nus.org.ua/view/navchannya-bazovane-na-spivpratsi-32-strategiyi-kooperatsiyi-u-klasi/>.
3. Ковальова Т. Робота в команді як педагогічна проблема. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2020. Вип. 2 (333). Част. II. С. 130–138.
4. Муромець В. Зарубіжний досвід з використання інноваційних технологій розвитку науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти. *Проблеми та перспективи розвитку системи вищої освіти в сучасному суспільстві* : монографія. Софія, 2012. 188 с.
5. Патен І. Інноваційні імперативи підвищення якості освіти : розділ монографії. Львів : «Растр-7», 2022. С. 5288.

6. Ступчик З. Технологія навчання у співпраці та партнерстві на уроках англійської мови. *Актуальні проблеми іншомовної комунікації : лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти* : зб. матер. III Всеукр. наук.-метод. Інтернет-конф. (26 березня 2020 року). Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2020. С. 83–86.

7. Сухопара І., Мандибура І. Формування вмінь молодших школярів співпрацювати з іншими на уроках «Я досліджую світ». *Молодий вчений*. 2021. Вип. 10 (98). С. 68–72.